

ski vzpon po severovzhodnem grebenu Javalovca.

S tem izrazitim, z jasnim ciljem opredeljenim nastopom v alpinistični javnosti pa si je Uroš pridobil simpatije in občudovanja tistih mladih zagnancev, ki so se v alpinizmu zavestno odločali za boj, za iskanje skrajnih meja človekovih zmogljivosti, za temeljit obračun s samim seboj, za očiščujoče samotne preizkušnje, ko nima človek ob sebi nikogar, s katerim bi delil strah in veselje. Uroš je vedno znal razumeti razvojne dileme mladega, obetajočega alpinista, ostro pa je obračunaval z napuhom in hvalisanjem brez prave podlage, z gostobesednostjo v varnih in toplih zapečkah. Takim pojavom njegov oster, včasih celo grob jezik ni prizanašal. Takšni ga niso marali, toda njemu so bili v uteho tisti, katerih prijateljstvo ga je spremljalo skozi vsa dolga leta življenja v gorah.

Mimo objektivnega kronista Uroševega življenja nikakor ne sme spolzeti pomembno, po svoji humani vsebini morda najpomembnejše poglavje, ki ga je posvetil reševanju v gorah in organiziranju slovenske gorske reševalne slu-

žbe. Tu, pri gorskem reševanju, v tem velikem dejanju človek preneha biti zgolj alpinist, zgolj osebnost, sama za sebe, temveč se mora vključiti v kolektiv, v skupino, ki dela, gara za skupni cilj, za čimprejšnji prenos ponesrečenca v varno dolino. V takih izjemnih trenutkih, ki jih je bilo v njegovem življenju veliko, je tudi Uroš vedel, da zgolj njegovo veliko znanje, njegove sposobnosti, ne veljajo veliko, če se ne združijo v skupno hotenje z znanjem in sposobnostmi drugih reševalcev. Ta socialni poudarek reševalnega dela v gorah prav gotovo daleč presega tistega navidezno bolj heroičnega v slehernem resnejšem alpinističnem dejanju.

Uroševih reševalnih akcij, ki jih je vodil kot načelnik Gorske reševalne službe ali pa je v njih sodeloval kot reševalec, je toliko, da to vsekakor zadostuje za oblikovanje zaokrožene slike o njegovi človeški osebnosti.

Alpinist, gorski reševalec in vodnik Uroš Župančič je dolgo življenjsko pot iz Rateč, kjer se je rodil leta 1911, prehojeno vzravnano in z upravičenim ponosom, zaključil zgodnje letošnje poletne dni na ljubljanskih Žalah.

RAZMIŠLJANJE OB 40-LETNICI GRS PRI PZS: VEČNE RESNICE

PRIPRAVLJENI NA NEVARNOSTI

UROS ZUPANČIČ

Prav v dneh, ko je slovenska gorska reševalna služba praznovala 80-letnico delovanja, se je od planinstva, alpinizma in gorskega reševalstva, ki jim je bil do kraja predan in ki jih je odločilno sooblikoval, poslovil gornik Uroš Župančič, eden od vrhunskih slovenskih planincev od tridesetih do šestdesetih let, med drugim od leta 1948 do 1952 tudi vodja slovenske GRS. Ko listamo po letnikih Planinskega vestnika, pogosto najdemo Uroša Župančiča kot avtorja bodisi doživljajskih gorniških spisov, bodisi opisov vrhunskih alpinističnih dosežkov, bodisi organizacijskih in tehničnih spisov, ki pomembno prispevajo k ohranjanju zgodovinske resnice tistih časov. Iz 1952. letnika Planinskega vestnika ponatiskujemo deloma skrajšano besedilo Uroša Župančiča »Mesto gorske reševalne službe v slovenskem planinstvu« z navedbami nekaterih statističnih podatkov do začetka druge svetovne vojne. (Op. ur.)

* * *

Globoke brazde so orali naši planinski pionirji. Med prvimi, ki so vzljubili lepoto in veličino našega planinskega sveta, so bili bohinjski rudarji in fužinarji. Naše planinstvo je dobilo korenine iz bohinjskih **Kosov**, **Korošcev**, **Škantarjev** in **Jelarjev**, ki so vodili **Belsazarja Hacqueta** in **Willomitzerja** na »snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja«. Ti so bili tisti vrli

možje, ki so polnih devet let preje pristopili na ponosno teme Triglava, kakor pa je Balmat pripeljal druge na streho Evrope, na snežni vrh Mont Blanca.

Bohinjce so podpirali dolinski pastirji, kožarji, drvarji in oglarji s **Skumavcem-Šmercem**, **Rabičem-Grogo**, **Klančnikom-Šimencem**, **Klinarjem-Požgancem** in **Koširjem** ter **Urbasom** na čelu, ki so odpirali vsemu svetu lepoto severne stene Triglava. Tem dolincem so se pridružili srčni in pogumni vodniki iz Kranjske gore z **Janezom Rogarjem-Korobidljem** in **Janezom Pečarjem-Bobkom**. Nato so prišli naši slavni vodniki svetovnega imena iz klasične dežele našega planinstva - Trente. Nastopil je s »prožno hojo risa« **Anton Tožbar-Špik-Medved**, sledil mu je »človek, ki je umel plezati kot nihče drugi«, **Andrej Komac-Mota**, ter kralj vseh naših vodnikov **Jože Komac-Pavr**, ki je odločno reševal položaj v severni steni Montaža; po njem bi se moral imenovati »Pavrov prehod«, ne pa Passo Ojcinger, kakor se imenuje. Ti ljudje z **Bergincem Andrejem-Štrukijem** in **Slatnarjem-Bosom** v plezanju niso imeli tekmecev. Tem so sledili piparji, drenovci, skalaši in mlajši alpinisti.

ROJSTNA LETNICA GRS

Naši ljudje so z vrha Triglava že leta 1822 prinesli od strele zadetega **Antona Korošca**.

Uroš Župančič, nekaj let načelnik centrale GRS na Jesenicah

Nemškimi vodniškimi tečajem, ki so bili v letih 1894-1895, 1897 in 1903, na katere so bili poslani tudi naši vodniki iz Bohinja, so sledili tudi naši slovenski leta 1906 in leto pozneje. Zavest naših vodnikov je rasla.

Vodniški organizaciji, ki so jo prvo ustanovili vodniki v italijanskem mestu na južni strani Mont Blanca v Courmaveurju leta 1868, je kmalu sledila podobna organizacija v Avstriji (1870), za njo so se organizirali tudi francoski vodniki (1876). Za vzgojo vodnikov so bili potrebni strokovni tečajji. Prvi tečaj je bil leta 1880, kjer so se izvežbali za letno vodniško službo. Prvi zimski tečaj pa je bil v Zermattu leta 1902.

Za rojstno letnico gorske reševalne službe lahko štejemo v svetu leto 1884/85, ko so v Švici ustanovili prvo prostovoljno reševalno postajo, njim slede Dunajčani leta 1896. Švicarski vodniki leta 1903 organizirajo stalno gorsko reševalno postajo v Zermattu, leta 1905 jo ustanove tudi v Davosu. Do leta 1913 so imeli že po vsej Švici stalne gorske reševalne postaje. Njim slede tudi naši vodniki, ker jih je sililo k temu stalno naraščanje planinskih nesreč. Kronist iz leta 1906 piše: »Skoraj ni dneva, da ne bi poročali o eni ali več planinskih nesrečah.«

V Kranjski gori je takrat delal idealni zdravnik **dr. Josip Tičar**. On in **dr. Jernej Demšar** sta postavila rojstno letnico naši poznejši gorsko reševalni službi. 16. junija leta 1912 sta ta dva požrtvovalna zdravnika ustanovila v Kranjski gori prvo reševalno postajo. Zgodovina piše: »Prijavilo se je veliko domačinov iz Kranjske gore, Podkorena, Mojstrane in Rateč.«

ZAPELJIVE GORSKE ROŽE

Takoj po prvi svetovni vojni so slovenski planinci in skalašči šteli za potrebno, da ustanove take postaje tudi na Jesenicah, Kamniku, Stahovici in Celju. V vseh dobah našega planinskega razvoja so vodniki, pozneje organizirani gorski

reševalci, plemenito izvrševali svoje naloge. Po drugi svetovni vojni se je gorsko reševalna organizacija bistveno spopolnila v obveščevalnem in organizatornem pogledu, v stalnem pridobivanju potrebnega znanja prve pomoči in tehnike reševanja v gorah. Centralna GRS pri PZS je trenutno na Jesenicah, ker to zahteva geografska lega in ker je tam tudi največ sposobnih in delavnih reševalcev. Centrali sta podrejeni dve gorsko reševalni bazi v Ljubljani in na Jesenicah, ki imata veliko in odgovorno nalogo na vseh izhodiščnih točkah Slovenije utrditi in organizirati gorsko reševalne postaje, le-te pa vzpostaviti v vseh planinskih in smučarskih visokogorskih postojankah na ogroženih terenih, kjer pričakujemo planinskih nesreč. Važne so obveščevalne točke s pravilno vzgojenimi in zanesljivimi obveščevalci.

Omeniti je treba vpajoče poglavje številnih planinskih nesreč, ki so se pripetile pri trganju in uničevanju planinskega cvetja. To brezsmiselno početje ne daje najlepše podobe našemu planinstvu in ponižuje obiskovalce gora, ki nesmiselno uničujejo to bogastvo in edinstven okras našega planinskega sveta. Pregled lažjih in težjih nesreč, ki so se pripetile na krušljivem in travnatem pobočju, ko so ljudje trgali planike, murke in drugo cvetje, daje porazno in žalostno sliko kulturne stopnje našega množičnega gorništv. Trganje in uničevanje gorskega cvetja je poleg številnih lažjih in težjih nesreč terjalo tudi prek 30 smrtnih žrtev. Nesreče so se največ pripetile na Veliki in Mali planini, Brani, Zvohu, Begunjsčici, Tičarici in Ratitovcu.

Pregled kaže, da so se smrtno nesreče od nekdaj dogajale tako v visokih gorah kot na nizkih gričih, vzroki za planinske tragedije pa so bili zelo različni. Nobenega vzroka ne bi smeli podcenjevati, pred vsako turo naj bi preučili vse možnosti.

DOLGA STATISTIKA

Prva znana gorska nesreča pri nas se je pripetila 2. avgusta 1815, ko je **Andrej Kavalarič** spodrsnil v pečeh Jalovca. Dne 5. julija 1822 je strela na Triglavu ubila **Antona Korošca**. Na Rateški Ponci je 3. marca 1852 plaz pobil **Janeza Kavalariča, Janeza Petriča in Petra Beneta**. Na poti iz Kota v okolico Staničeve kočje proti Pragu je med sredino avgusta in začetkom septembra 1891 zašel in od utrujenosti umrl **dr. Holst** iz Berlina. Na Črni prsti se je leta 1895 smrtno ponesrečil med plezanjem **Franc Goričnik**, v Gorenji Krmi pa je padajoče kamenje 30. julija 1895 do smrti pobilo **prof. Alojza Schmidta**. Na Rateški Visoki Ponci se je 26. avgusta 1899 v sestopu izgubila **Ivana Stein**, leto dni pozneje pa na Ojstrici **Hans Lichtenecker**.

Na Travniku je leta 1903 nekdo spodrsnil v

pečeh, na Mangartu se je nekdo leta 1906 ubil med plezanjem, dve leti pozneje je **Andrej Komac-Mota** na Hudi Ravni pod Vršičem zmrznil, sredi avgusta 1908 je **Karel Wagner** sam plezal v Severni steni Triglava in umrl zaradi notranjih poškodb. Planinci so do začetka druge svetovne vojne v gorah utonili, spodrsnili na snegu, travji, skrotju ali skalah in se ubili, izgubili življenje v neurjih in snegu, zaradi izčrpanosti in utrujenosti v viharju, pobilo jih je padajoče kamenje, izginili so preprosto neznanokam, se izgubili v temi in zmrznili, tavalii po megli, dokler niso izčrpani omagali in umrli,

padli po skalah, ko so šli iskat planinsko cvetje, predvsem planike, kar precej jih je pobral snežni plaz (od tega največ, kar debet hkrati, konec marca 1937 na Storžiču), ubijali so se na turnem smuku pa tudi na šmarnogorski Grmadi, na znamenitem vadblišču Turne.

Planinci so se ubijali na Triglavu in Grintovcu, na Mrzli gori in Brani, v Planjavi in Travniku, v Stenarju in Komarči, pa tudi na Lubniku, Begunjščici, Uršliji gori, Mali planini, Komni in na Raduhi. Zato seveda ne bi smeli podcenjevati nobene gorske poti, pa naj bi bila navidez še tako lahka in preprosta.

GORNIŠKA POT, DOLGA DOBRIH ŠEST DESETLETIJ

VRELEC SPOMINOV IZ ZAKLADNICE DOŽIVETIJ

DUŠAN VODEB

Spomini so gorniku neprecenljiva dragotina, ko odhaja in se polagoma poslavlja od gorskega sveta; resnični gomiški zaklad, ki enako osrečuje transverzalca kot himalajca, saj so le njuna pota različna. Gorniška pot pa nima zaključka in se še v spominih nadaljuje.

Zato je potrebno izkoristiti čas, izkoristiti mladost, izkoristiti zdravje, pri tem pa ne izsiljevati sreče; tveganju se seveda ni mogoče ogniti. Goram se je treba približevati spoštljivo in z ljubeznijo. V gorah je vse živo, vse živi svoje življenje; še skala je živa. Včasih težavna, krhka in neizprosna, tako da jo rotiš, naj bo s teboj prizanesljiva: samo še en prijem naj zdrži, da se boš potegnil navzgor in na varno.

ZAUPANJE SREČI

Moja gorniška doba je bila dolga dobrih šest desetletij - kot prenekateri življenjski vek. Najprej so me vabile stene in sem romal vanje s plezalno vrvjo. Potem je prišla vojna in vsa leta sem hrepenel samo po miru, po svobodi, po gorah, po Julijcih. Neprenehoma sem mislil nanje - z osnovnim vodilom po častnem preživetju.

Sreča mi je bila naklonjena, dočakal sem konec morije, dočakal sem svobodo. Prišel je tisti najlepši mesec maj, ko se je vse smejalo v pričakovanju novega življenja. In kmalu nato, v juliju, sem se že lahko vnovič napotil v gore. Visoka Rateška Ponca me je prva sprejela v svoje naročje. Nepozaben je tisti sončni dan, ko sem se na vrhu zleknil in se voljno prepustil svojim mislim. Po štirih letih vojne sem naposled spet v objemu gora, sredi veličastne lepote juljskih vrhov! To je bil vrhunec moje gomiške sreče.

Toda nepričakovano se je v mojem življenju vse sprevrglo. Preveč je bilo naporov in pomanjkanja v letih vojne. Telo ni vzdržalo, klonilo je in moral sem se ukloniti dolgotrajnemu zdravljenju. Novih moči sem iskal na Pohorju in v Martuljku. Bilo je hudo, nisem pa popustil in nisem izgubil vere v ozdravitev.

V gore sem začel hoditi sam, to mi je postala navada in počutil sem se prijetno. Povrnilo se mi je zaupanje vase, v varno hojo, in to me je tudi moralno dvignilo. Odkrival sem nove gorske prehode in skrite gorske poti, tudi tiste, po katerih so nekoč hodili stari lovci in gonjači. Spoznaval sem Trento, Bohinjske gore, predvsem pa Martuljek. Kamor sem stopil, povsod je bilo nekaj novega, gorski svet se je odstiral v novi podobi. In večji ko so bili takrat napor, lepši so danes spomini. Opazoval sem tudi divjad na njihovih stečinah, medtem ko si je iskala sočno pašo ali pa se razposajeno igrala in plesala po snežnih strminah.

Sreča mi je bila povsod naklonjena; bila je moja stalna spremljevalka, v gorah, med vojno in sploh v življenju. Zaupal sem ji pri vseh odločitvah in nikdar me ni zapustila. Posebno srečo sem imel, ker sem imel za prijatelja takšna gornika, kakor sta bila **Miran Cizelj** in **Uroš Župančič**.

OTIPLJIVI SPOMINI

Moj gorski svet ni bil posebno velik; pravzaprav je obsegal le Julijce in nič čudnega, če sem se kar sam imenoval za otroka Triglavskega narodnega parka. V tem prelestnem kotičku slovenske zemlje sem našel prav vse, kar sem iskal kot gornik in človek.

Večkrat sem moral odgovarjati na vprašanje, kako da nisem bil nikoli na Matterhornu. Pa